

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

„az irónia taposóaknái közt”

Keresztesi József: Inverz Ophelia

„Az Inverz Ophelia az utóbbi évek egyik legjobban várt – magára a legtovább váratott – verseskötete”, olvasom Keresztesi József könyvének hátsó borítóján, s bevallom: hiszem is, nem is ezt az állítást. S az érzés csak tovább mélyül bennem föllapozván a különböző kötetajánló textusokat. Sietek leszögezni: egy pillanatra sem vonom kétségbe a szóban forgó munka értékeit, még kevésbé a szerző eddigi sokrétű munkásságának maradandóságát. Már persze annyiban szavazom ezt meg annak, amennyire amúgy bízhatunk mindannyiunk értékőrzésre való hajlandóságában s egyfajta közös maradandóságunkban. S még inkább: megőrződünk-e bármiként s bármi – bármink – által, vagy oly korban élünk, melyben ez, mondhatni, nem lehet kérdés, mert hát kérdésünk sem lehet már...? Nem én mormogom magam elé e sorokat, a költő verseit olvasva jutottam – jutunk – szinte villámgyorsan a létezés, a létünk legmélyebb rétegeinek faggatásáig – be-szippant az inverzitás, már nem részesei, hanem részei leszünk Keresztesi versbeszédének, versei folyamatának.

Hiszen mindenképp folyamatot élünk meg s át, ezt lehet onnan eredeztetnünk, amit a szerző is említ időnként: egy olyan nemzedék képviselője, melynek eszméletét az addig létező történelem összeomlása s egy új történelem születésének illúziója határozta meg, s hát úgy tűnik, ez a nemzedék az emberélet útjának feléhez érve maga sem kerülhette el a most és mindörökké aktuálisvá váló kérdést: „Az áldást osztó kísértetek / semmiben végződő mozdulatai vajon / miféle kegyelmet közvetítenek?” (Fák Wroclawban) Tegyük hozzá: a költő tekintete itt öt-hatszáz esztendő faszobrokat faggat, avagy ez is egyike a kötet számtalan inverz versképalkotásának; felfejthető-e, összerakható-e bármi abból, ami valamilyen múltat közvetít felénk, avagy hát érdemes-e mindig s újra „a hatalmi harcok virtuózai” által tákolt mindenkori korszellemre hagyatkozni – bárha tudjuk jól: „...a pénz értéke sosem szimbolikus. / A szimbólumok mindenkori árfolyama / viszont megint csak más kérdés.” (A szimbólumok hasznáról és káráról a történelem számára).

Íme, a kötet hatásának azonnalisága, de persze haladjunk azért szépen, sorjában. Hogy várt, avagy váratott könyv-e? Nem szeretnék ebben állást foglalni. A szerző egyéb s hasonló műfajokban már eddig is gazdag olvasmányminőséget adott olvasóinak; a Jelenkor alkotásban is aktív szerkesztőjeként, szerzőjeként je-

lentős írásokat köszönhetünk jeles kortársunknak. A számosból kiemelni, eltérve tárgyunktól, sosem szerencsés, de mégis hadd hívjam fel a figyelmet – ha valaki nem ismerné – dialógusát Borbély Szilárddal, jelentősége már annak is korszakos. De ismerhetjük színpadi műveit, verses meseregényét, dalszövegeit, esszéit, és hát természetesen az itt olvasható versek komoly hányadát; mondhatjuk tehát, hogy szépen, lassan, a maga idejében gyűlt össze s formálódott önálló köteté az Inverz Ophelia; e formálódásban azonban, sejtésem szerint, erős szerep jutott a könyvet szerkesztő Kőríz Imrének is. Vélhetően kellett az ő szeme ahhoz, hogy a kötet íve így rajzolódjon meg, hogy épp így rendeződjön össze az ívet alkotó három ciklus, és hogy épp így épüljön fel, szervesüljön egésszé az a versanyag, melynek egyes darabjai között megírásukat tekintve évtizedek teltek el. A formákba zárt gondolatoktól a posztmodernről a versprózáig – esszéversig – terjedő skálán mozgó szövegek hogy egységes képet, világos kontextust alkossanak, mindenképp szerző és szerkesztő remek párosa, összjátéka kellett – s nem utolsósorban Kőríz győzelemre méltó ízlése.

Abban, hogy – teljesítvén valamiféle házi feladatot – elvégezzük a kötet három ciklusán a magunk inverz-megoldó munkáját, visszafejtsük, szétszálazzuk, a mélyrétegeknél is mélyebb rétegeket keressünk úgy az egyes versekben, mint a ciklusokban – nos, ez nem bír a kemény kihívások értékével, mégis elkerülhetetlen. Hiszen egyfajta választ lelhetünk e munka – inkább élmény – során korábbi kérdésünkre: megőrződünk-e bármiként s bármi – bármink – által? A válasz egy halk talán, ha elfogadjuk, hogy „az élet giccse / arra való, hogy a halandók szívét melegítse” (Sírvers). Mert fentebb, még ugyanebben a versben, s még csak az első ciklusban, már ott az inverz inverze: „...az ujjá közt szétfoszló könyvlapok / örökkön-örökké összeállnak és széthullanak majd, akár e gondolatok”. Amúgy kifejezetten andalítónak is érezhetjük az itt sorjázó verseket, lágyak, játékosak, frivol rímhelyzetek szikráznak, pattognak; mondhatni, altatja olvasóit a költő, hogy majd a két hatalmas záróakkordban mennyiboltokat omlasszon rájuk. De persze csak a rend miheztartása kedvéért.

Látszólag, ennyi talán kiérződött soraimból, a kötet első harmada s a többi vers között nagyobb a távolság, mintsem indokolható lenne egységes kerek egész kötetéről szólnom. Nos, a játékosságban feltétlenül, de az is csak annyira, ahogyan kezdetben – általában s minden kezdetben – még azt gondoljuk: kinevethetjük, büntetlenül, a hóhérokat, ki a gyilkos időt és ki időnk – amiből oly kevés van – gyilkosait. De hát ez nem igaz, s talán ez legnagyobb tévedésünk. A nehéz, súlyos versblokkokban néhány elburjánzó történet képződik elénk, s itt kapunk magyarázatot a súlypont koncepciójára. Hogy az Ophelia-projekt című opus lényegében egy kiállításához kapcsolódott, Varga Rita három esemény – Shakespeare vízbe fúlt Opheliája, Malina Hedvig és E. Zsanett bántalmazása, illetve megerőszkolása – vizualitását dolgozta fel, ám Keresztesi József szövege tágabb összefüggésbe állítja, élesebb kontextusba helyezi valamennyi történetet, sőt majd a kötet mint-

egy konklúzióit is ebből vonatkoztatja ránk. A történetek a közhatalom elfogulatlanságát dolgozzák fel, azt a súlyos társadalmi hiátust, mely mintegy eltúri önmagán az olyasfajta parancsuralmi rendet, melyben a közrend védelmére hivatottak is mentesítve érezhetik magukat az erőszakosság vádja alól – hisz elegendő, ha jól végzik a parancsuralmi rend diktátumainak végrehajtói felügyeletét. Amennyiben bántalmazottjaikat a társadalom többsége – vagy hangosabb rétege – maga is elítéli, akkor akár felmentést is kaphat a közbűn elkövetője. Magyarázat? „... ugyanez a víz / A rakpartok mentén jóval szennyesebb. / S véssük jól észbe: minékünk – igen! –, / Minékünk erre is tisztünk ügyelni! / Felelős munkánk karban tartani, / Hisz a gondozatlan / Kikötő látványa / Más nemzeteknél csúnya hírbe hoz” (Ophelia-projekt). Nem, nem születhet s nem született új történelem, sem itt, sem ott, a wroclawi versnapló is az illúziók elvesztésének, feloldódásának akkordjait szólaltatja meg, de semmiképp se menjünk el szó nélkül Keresztesi József szarkazmusa, s olykor – a kötet cím fölfejtéséhez adott gesztusában mindenképp – Petri Györgyhöz méltó tűhegyesen pontos iróniája mellett. Ennek bizonyosságul lapozzunk a kötet címének – Inverz Ophelia – vershelyzetére A beglerbég ma éjjel rosszul alszik című textusban – s lám minden kontextus helyzetbe kerül.

Az persze más kérdés, hogy a helyzet, akár ez, hozhat-e eredményt? Talán nem hiú remény elhinnünk olykor azt, hogy „a költő hangja nem vékonyka hajszál, / hanem vastag drótkötél, és a végén ott libeg a vers, / ez a tonnányi súlyú rombológolyó. / Romok maradnak utána, a kényelmesen belakott látszatvalóság / porfelhőkben füstölgő romjai.”

Talán. Ha. Meglehet, hogy még az is lehet... Úgy esetlegesen. Vagy ha nem, miénk marad az inverz és a parabola kamatos kölcsönhatása.

(Keresztesi József: *Inverz Ophelia*. Versek. Jelenkor Kiadó, 2019)